

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده علوم اجتماعی

گروه ارتباطات اجتماعی

رسانه‌ها،

جرائم اجتماعی و احساس امنیت و آگاهی

(تأثیر انعکاس جرائم اجتماعی در مطبوعات بر میزان

احساس امنیت و آگاهی شهروندان تهرانی)

استاد راهنما:

دکتر سیدمحمد مهدی زاده

استاد مشاور:

دکتر هادی خانیکی

دانشجو:

عزت اله پوریان

شهریور ۱۳۸۸

فهرست مطالب

عنوان مطالب	شماره صفحه
فصل ۱: کلیات تحقیق	۱
طرح مسأله	۲
ضرورت و اهمیت موضوع تحقیق	۸
اهداف تحقیق	۱۱
فصل ۲: بررسی پیشینه و مبانی نظری تحقیق	۱۲
بخش اول: مبانی نظری تحقیق	۱۳
بررسی مفهوم امنیت	۱۳
پیچیدگی مفهوم امنیت	۱۸
ابعاد و سطوح امنیت	۱۹
امنیت اجتماعی	۲۰
شاخص‌های جامعه امن	۲۵
رسانه‌ها و امنیت	۲۷
چارچوب نظری تحقیق	۳۵
رویکردهای نظری تاثیر محتوای رسانه‌ای	۳۵
نظریه یادگیری اجتماعی	۳۷
نظریه اثر محرک	۳۷
نظریه اجتماعی - رشدی	۳۸
اثر حساسیت زدایی	۳۸
اثر آگاهی و هشیاری اجتماعی	۳۹
نظریه کاشت (اثر ترس و نگرانی)	۴۰

۵۱	الگوی نظری تحقیق.....
۵۲	بخش دوم: بررسی تحقیقات پیشین.....
۵۲	الف) تحقیقات داخلی.....
۵۲	بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی شهر تهران).....
۵۲	بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان تهرانی.....
۵۴	سنجش میزان تاثیر نشریات زرد در کاهش احساس امنیت و سلامت روانی زنان تهرانی.....
۵۴	سنجش تاثیر عوامل تامین کننده امنیت و عوامل ایجاد ناامنی بر احساس امنیت در بین گروه‌های مختلف مردم شهر تهران.....
۵۷	بررسی تاثیر رسانه‌های جمعی بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان اصفهانی.....
۵۸	ب) تحقیقات خارجی.....
۶۷	سوالات تحقیق.....
۶۸	فرضیات تحقیق.....
۶۹	فصل ۳: روش تحقیق.....
۷۰	روش تحقیق.....
۷۰	ابزار گردآوری اطلاعات.....
۷۰	جامعه آماری و روش نمونه‌گیری.....
۷۱	اعتبار و پایایی.....
۷۱	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
۷۲	تعریف نظری و عملیاتی مفاهیم تحقیق.....
۷۲	امنیت.....
۷۲	احساس امنیت اجتماعی.....
۷۳	جرائم اجتماعی.....

۷۳	..... رسانه
۷۵	..... فصل ۴: یافته‌های تحقیق
۷۶	..... سیمایی از جمعیت نمونه
۸۹	..... تشریح جداول دوبعدی
۱۰۵	..... فصل ۵: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۰۶	..... جمع بندی
۱۰۹	..... پاسخ به فرضیات تحقیق
۱۱۲	..... نتیجه گیری
۱۱۵	..... محدودیت‌های تحقیق
۱۱۶	..... پیشنهادات
۱۱۷	..... منابع و مآخذ
۱۱۷	..... الف) منابع فارسی
۱۱۷	..... (۱) کتاب‌ها
۱۱۹	..... (۲) نشریات
۱۲۰	..... ب) منابع لاتین
۱۲۲	..... ضمایم و پیوستها

فهرست جداول

- جدول ۴-۱: توزیع فراوانی جنس پاسخگویان ۷۶
- جدول ۴-۲: توزیع فراوانی وضعیت تاهل پاسخگویان ۷۷
- جدول ۴-۳: توزیع فراوانی سطح تحصیلات پاسخگویان ۷۸
- جدول ۴-۴: توزیع فراوانی شغل پاسخگویان ۷۹
- جدول ۴-۵: توزیع فراوانی سن پاسخگویان ۷۹
- جدول ۴-۶: توزیع فراوانی میزان درآمد پاسخگویان ۸۰
- جدول ۴-۷: توزیع فراوانی منابع دستیابی به اطلاعات روزانه ۸۱
- جدول ۴-۸: توزیع فراوانی میزان استفاده از روزنامه ۸۲
- جدول ۴-۹: توزیع فراوانی مطالعه بخشهای مختلف روزنامه ۸۳
- جدول ۴-۱۰: توزیع فراوانی امنیت منطقه محل سکونت ۸۴
- جدول ۴-۱۱: توزیع فراوانی میزان وقوع جرائم در شهر تهران ۸۵
- جدول ۴-۱۲: توزیع فراوانی ارزیابی میزان امنیت کشور در مقایسه با سایر کشورها ۸۶
- جدول ۴-۱۳: توزیع فراوانی میزان احساس امنیت در بین پاسخگویان ۸۷
- جدول ۴-۱۴: توزیع فراوانی میزان آگاهی مطبوعات از تهدیدهای احتمالی ۸۸
- جدول ۴-۱۵: رابطه بین استفاده از منابع کسب خبر و احساس امنیت ۸۹
- جدول ۴-۱۶: رابطه بین میزان استفاده از روزنامه و احساس امنیت ۹۰
- جدول ۴-۱۷: رابطه بین میزان مطالعه اخبار جرائم و حوادث و احساس امنیت ۹۱
- جدول ۴-۱۸: رابطه بین جنسیت و احساس امنیت ۹۲
- جدول ۴-۱۹: نتایج آزمون واریانس یک طرفه در مورد وضعیت تاهل و احساس امنیت ۹۳
- جدول ۴-۲۰: نتایج آزمون شفه در مورد وضعیت تاهل و احساس امنیت ۹۴

- جدول ۴-۲۱: نتایج آزمون واریانس یک طرفه در مورد سطح تحصیلات و احساس امنیت ۹۵
- جدول ۴-۲۲: رابطه بین شغل پاسخگویان و احساس امنیت ۹۶
- جدول ۴-۲۳: نتایج آزمون واریانس یک طرفه در مورد سن و احساس امنیت ۹۶
- جدول ۴-۲۴: نتایج آزمون شفه در مورد سن و احساس امنیت ۹۸
- جدول ۴-۲۵: نتایج آزمون واریانس یک طرفه در مورد درآمد و احساس امنیت ۹۹
- جدول ۴-۲۶: رابطه بین آگاهی دهی مطبوعات و احساس امنیت ۱۰۰
- جدول ۴-۲۷: رابطه بین میزان مطالعه روزنامه و میزان آگاهی از تهدیدهای احتمالی ۱۰۱
- جدول ۴-۲۸: رابطه بین میزان مطالعه اخبار جرائم و حوادث و میزان آگاهی از تهدیدهای احتمالی ۱۰۲
- جدول ۴-۲۹: رابطه بین جنسیت و میزان آگاهی از تهدیدهای احتمالی ۱۰۳
- جدول ۴-۳۰: رابطه بین وضعیت اشتغال پاسخگویان و میزان آگاهی از تهدیدهای احتمالی ۱۰۴

تقدیم بہ مادر م، ہمیشہ دلواپس، شبی آسودہ سربر بالین نگذاشت

تقدیم بہ پدر م، ہرگز حسکی کار را بہ خانہ نیاورد

و تقدیم بہ ہمسرم، ہمراہ ہمیشگی ام

چکیده

اهمیت امنیت و احساس امنیت بر کسی پوشیده نیست، کافیت تصور کنید در جامعه ای همه امکانات مورد نیاز بشر فراهم باشد اما آدمیان به دلایل مختلف احساس ناامنی کنند، پیداست که نه توان استفاده از امکانات مزبور را خواهند داشت و نه حتی می توانند یک زندگی معمولی داشته باشند. احتمالاً شرح حال سلام الجنابی و بلاگ نویس عراقی را شنیده اید، و بلاگ او به خاطر پوشش لحظه به لحظه رویدادهای داخلی این کشور حین حمله آمریکا مورد توجه جهانیان قرار گرفت. هر چند در بحث های حوزه رسانه کاری که این وبلاگر انجام داده است بیشتر در مباحث مربوط به روزنامه نگاری شهروندی مورد توجه است اما به زعم نگارنده اهمیت درک شرایط زندگی مردمانی که شاید هر لحظه یکی از عزیزانشان را از دست می دادند و زیر حملات سربازان خارجی هر آن امکان یورش به خانه و کاشانه و نوامیس آنها می رفته ، دلیل پی گیری وبلاگ "سلام پکس" بوده است که این خود حکایت از اهمیت موضوع "امنیت" در دنیای امروز دارد.

اما در تهران، شهری که همچون بغداد سلام الجنابی در اشغال نیروهای بیگانه(خارجی) نیست، اما شهروندان از احساس امنیت چندان مطلوبی برخوردار نیستند. این موضوع بویژه از دو سال پیش که دوران تاهلم آغاز شد و همسرم برای رفتن به مدرسه می بایست تنها خانه را ترک کند بیشتر مورد توجهم قرار گرفت. او تهران را با شهر کوچکی مقایسه می کرد، شهری که بواسطه حضور خانواده و بستگانش در آن احساس امنیت می کرده.

حقیقت این است که در شکل گیری این تصور شهرستانی ها از تهران پر از جرم و جنایت هم جای پای رسانه ها و بویژه تلویزیون و مطبوعات پیداست. در مقیاسی وسیع تر شاید بتوان گفت ساکنین روستاها و شهرهای کوچک تر از زندگی و حتی حضور در شهرهای بزرگ تا حدودی واهمه دارند.

خلاصه اینکه امنیت از دو سال پیش "مساله" نگارنده شد و از اینرو به بهانه نگارش پایان نامه کارشناسی ارشد، کنکاش در این خصوص آغاز گردید و تلاش شد نقش رسانه ها در شکل گیری میزان احساس امنیت مورد بررسی قرار گیرد.

فرضیه اصلی ما در این تحقیق عبارت بود از اینکه بین میزان استفاده از رسانه ها و میزان احساس امنیت شهروندان تهرانی رابطه وجود دارد به این معنا که احتمالا هرچه میزان استفاده از رسانه ها بیشتر شود میزان احساس امنیت شهروندان کاهش می یابد و بالعکس.

روش انجام این تحقیق پیمایش بود و اطلاعات مورد نظر از طریق پرسشنامه گردآوری شد. با توجه با اینکه جامعه آماری این تحقیق کل مناطق ۲۲ گانه شهر تهران بود از کلیه مناطق به تناسب جمعیت آنها نمونه گیری بعمل آمد و جمعا تعدا ۴۲۰ نمونه با استفاده از فرمول کوکران انتخاب گردید. داده های تحقیق پس از داده پردازی با کمک نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

بر اساس یافته های این تحقیق بین میزان استفاده از رسانه ها و احساس امنیت رابطه معکوس وجود دارد، بین گرو های مختلف سنی و میزان احساس امنیت رابطه معنا داری وجود دارد.

تقدیر و تشکر

سپاس بیکران شایسته خدای بزرگی است که توان آموختن عطا فرمود. او که بی شک هرچه داریم از مدد اوست.

انجام این پژوهش مرهون زحمات عزیزانی است که جز زبانی الکن برای تشکر از ایشان بضاعتی ندارم:

استاد ارجمندم دکتر سید محمد مهدی زاده راهنمای من در طول مسیر اجرای این تحقیق از ابتدا تا انتها بود. او متواضعانه و صمیمی با گشاده دستی و خوشرویی دانسته ها و تجربیاتش را در این حوزه در اختیارم قرار داده است، بی نهایت از لطفش سپاسگزارم.

پذیرفتن مشاوره این پایان نامه از سوی استاد گرامی دکتر هادی خانیکی موجب دلگرمی در مسیر اجرای این تحقیق بود از اینرو از زحمات ایشان نیز سپاسگزارم و سرانجام دقت و نکته سنجی بی نظیر استاد عزیزم دکتر علیرضا حسینی پاکدهی استاد داور این پایان نامه در کاستن از نواقص این پژوهش نقش جدی داشت که جا دارد از ایشان نیز تقدیر و تشکر نمایم.

بدون حمایت علی فروغی رئیس ایسپا و معاون اجرایی ایشان علی اصغر حائری مهریزی و همچنین مدیران گروه های نمونه گیری، پرسشگری و ورود اطلاعات این مرکز، گردآوری اطلاعات این تحقیق به سختی انجام می شد لذا از زحمات این عزیزان نیز تقدیر و تشکر دارم.

فصل ١:

كليات تحقيق

طرح مسأله

رسانه‌ها در عصر ارتباطات و اطلاعات، یکی از مهمترین ابزارهای دسترسی به اهداف تلقی می‌شوند.

هارولد لاسول (۱۹۰۲-۱۹۷۸) در بیان کارکردهای رسانه‌ها معتقد است که رسانه‌های جمعی باید به حراست از محیط، همبستگی بین اجزای گوناگون جامعه در پاسخ به نیازهای محیطی و انتقال میراث فرهنگی از نسلی به نسل دیگر، کمک نمایند. مرتن و لازارسفلد به عنوان پیشگامان پژوهش در باب وسایل ارتباط جمعی، رسانه‌ها را دارای نقش‌هایی از این قبیل می‌دانند: وظیفه اخلاقی (حمایت از هنجارهای اجتماعی)، امکان اعطای پایگاه اجتماعی به اشخاص و گروه‌ها (آشکار نمودن یا ارتقای پایگاه‌های آنها از طریق معروفیت دادن به آنان) و همچنین برخی کارکردهای نامطلوب. نیازمندی انسان امروز به اطلاعات و اخبار در جهت دستیابی به رفاه بیشتر، بهتر زیستن و ارضای نیاز کنجکاوی، قدرت ساخت انگاره‌ها و شکل‌دهی افکار عمومی را به رسانه‌ها داده است و رسانه‌ها به عنوان بهترین منابع شکل‌دهی افکار و تصورات ما از محیط پیرامون به ویژه در مورد رویدادهایی که خارج از دسترس، دید و تجربه مستقیم ما قرار دارند، نقش مهم و برجسته‌ای ایفا می‌کند. به ویژه رسانه‌ای چون مطبوعات که به دلیل ماندگاری پیام و کثرت مخاطبان، به وسائل پر قدرتی در جهت اطلاع‌رسانی در جهان امروز تبدیل شده است (دادگران، ۱۳۷۲: ۳۵-۳۶).

هرگاه سخن از قدرت وسایل ارتباط جمعی در اثرگذاری بر مخاطب مطرح می‌شود، خود به خود مطبوعات به عنوان یکی از مهمترین وسایل ارتباط جمعی اثرگذار بیش از همه و پیش از سایر وسایل ارتباط جمعی در اذهان خطور می‌کند. اهمیت این مسأله زمانی بیشتر می‌شود که بدانیم وسایل ارتباط جمعی و به ویژه مطبوعات نقش اثرگذار و مهمی در دانایی و آگاهی افراد دارد و به صورت‌های مستقیم و غیرمستقیم بر رفتار مخاطبان تأثیر می‌گذارد. مطبوعات از یک طرف با سابقه‌ترین وسایل ارتباط جمعی هستند که تاریخ حیات فرهنگی جامعه را در درون خود نگاه داشته و به قول «پیرآلبر»، از اسناد غنی و در خور توجه برخوردارند» (اکبری، ۱۳۶۸: ۶).

از سوی دیگر، پیام‌های مطبوعات، به دلایل زیادی منجمله ماندگاری آنها و نحوه پرداخت به موضوعات، تأثیرات ژرف و عمیقی از خود بر جای گذاشته است.

اما فارغ از کارکردهای مطلوب و نقش‌های خاص مطبوعات از جمله آگاه‌سازی افکار عمومی، نقش هدایت و آموزش، تفریح و سرگرمی و خبری و سیاسی، یکی از مسائل و موضوعات مهمی که امروزه به کانون بحث و تنش پیرامون نقش‌های مطبوعات بدل شده است، نقش مطبوعات در ایجاد احساس ناامنی در مخاطبان است. مسأله‌ای که امروزه تبدیل به یکی از مباحث مهم در رابطه با

کارکرد مطبوعات شده است؛ چرا که مطبوعات همه روزه اخبار مربوط به جرم و جنایت و جنگ را منعکس می‌کنند. تنظیم‌کنندگان صفحات حوادث روزنامه‌ها یا مجلات عامه پسند می‌کوشند، حادثترین و خشن‌ترین جنایات را با طول و تفصیل منتشر کنند. درباره متهمان یا مجرمان حتی پیش از صدور حکم قطعی داوری می‌کنند و شاید این داوری‌های نابجا در رای قضات دادگاه‌ها بی‌اثر نباشد.

شاید اولین بار در تاریخ مطبوعات، در ۱۶ آوریل ۱۸۳۶، وقتی خبرنگار روزنامه نیویورک هرالد آمریکا با انتشار گزارشی با عنوان «آلن جوویت توسط عاشقش کشته شد» جزئیات یک قتل را برای خوانندگان بیان کرد، این مساله رنگ تازه‌ای به خود گرفت. در اروپا و در کشور فرانسه نیز در تابستان داغ و دم‌کرده ۱۸۶۹؛ وقتی خبرنگار «لوپاتی ژورنال» - اولین روزنامه یومیه فرانسه - اخبار حوادث را وارد مطبوعات کرد و چند روز پیاپی خبر قتل عام ۸ عضو یک خانواده را - که توسط شخصی به نام "تروپمان" سلاخی شده بودند - منتشر کرد، بار دیگر این سوء تفاهم تقویت شد. انتشار این گزارش باعث شد، تا شمارگان روزنامه در مدتی بسیار کوتاه با افزایش ۱۰۰ درصدی تا مرز ۴۶۷ هزار نسخه بالا برود. شاید همین جا بود که جرعه پرداختن ویژه به اخبار مربوط به ناامنی زده شد؛ جرعه‌ای که امروز آتش شعله‌وری است بر جان روزنامه‌هایی که تنها و تنها تیراژ برایشان اهمیت دارد (شفیعی، ۱۳۸۳: ۴۰).

از آن سال‌ها تا کنون، علاقه مردم هنوز هم به چنین مطالب روزنامه‌ها ادامه دارد. شاید نیمی از مخاطبان برخی روزنامه‌های خاص - که انرژی زیادی را برای پر کردن صفحات حوادث خود صرف می‌کنند - روزنامه را صرفاً به خاطر مطالعه صفحه حوادث می‌خرند. گزارش لحظه به لحظه از مراحل وقوع یک قتل، تجاوز جنسی، خودکشی و زورگیری‌ها سوژه‌های خوبی هستند که مخاطبان خاص و ویژه‌ای را از هر صنف و قشری جذب کنند. آگاهی از حوادثی که در سطح یک جامعه اتفاق می‌افتد، یقیناً از حقوق حقه مردم است و آنها حق دارند که از اتفاقاتی که در اجتماع پیرامونشان می‌افتد، مطلع شوند، اما نکته‌ای که غالب روزنامه‌ها از آن غافل شده‌اند، غوطه‌ور شدن در باتلاق سیاه‌نمایی و ایجاد رعب، وحشت، ناامنی و عدم اطمینان در جامعه است. در بسیاری از مطبوعات غربی و به تقلید از آن در مطبوعات ایرانی، حوادث جنایی در مرکز دقت روزنامه‌نگاران قرار می‌گیرند تا در پناه آن آگاهی‌های تبلیغاتی کالاهای مصرفی را بدیده خوانندگان برسانند. انتشار اخبار مربوط به جرم و جنایت، ناامنی و بزهکاری، تنها به روزنامه‌ها و مجلات ختم نمی‌شود، بلکه بعدها در محافل دوستانه، زنانه و مردانه دوباره بازگو شده و از جهات گوناگون مورد تعبیر و تفسیر قرار می‌گیرند.

تکیه بیش از حد مطبوعات به تشریح ناامنی در جامعه و ورود به زوایای پنهان حوادث علاوه بر ایجاد جو بدبینی، موجی از ناامیدی را نیز در بین مردم بوجود خواهد آورد. با نگاهی اجمالی به

صفحه حوادث جراید متوجه می‌شویم، که تهیه‌کنندگان جراید علاقه زیادی به بزرگ‌نمایی حوادث کوچک دارند؛ ایجاد جو ناامنی و بدبینی نسبت به جامعه‌ای که افراد در حال زندگی در آن هستند از مهمترین آسیب‌های موجود در برخی صفحات مطبوعات می‌باشد. مخاطب وقتی در برابر موجی از حوادث ناگوار قرار می‌گیرد، یکباره امید به زندگی و پیشرفت را در چنین جامعه‌ای از دست می‌دهد، نسبت به جامعه، مسئولان و حتی دوستان نزدیک خود هم بدبین و بی‌اعتماد می‌شود. اگر چه این واقعیت را در مورد همه مخاطبین نمی‌توان به کار برد اما همه مخاطبین را هم نباید دارای تحصیلات دانشگاهی و دارای روحیاتی دانست که قابلیت مواجه شدن با اینگونه خبرهای ناگوار را دارند. خیل عظیمی از مخاطبین پس از یک دوره طولانی که مبادرت به مطالعه چنین مطالبی می‌کنند آرام آرام دچار نوعی بی‌تفاوتی می‌شوند و دیگر میلی به اطلاع از اخبار معمول جامعه را هم ندارند.

شاید تا چند سال پیش صحبت از تجاوز به زنان و کودکان و دختران در جامعه ما امری بس ناخوشایند و مورد تقبیح مردم بود، اما امروز گاهی در بعضی از روزنامه‌ها تمام خبرهایی که یک صفحه حوادث را پر می‌کند، خبرهای مربوط به تجاوز به عنف و دختران کم سن و سال است. این روزها دیگر آن قبحی که برای بیان چنین مسائلی در گذشته وجود داشت، از بین رفته و به نوعی نقل و نبات در میان روزنامه‌ها و مردم کوچه و بازار تبدیل شده است. مردم دیگر منتظرند تا هر روز خبری از این مدل را بخوانند و دهن به دهن به دوستان و آشنایان خود برسانند و البته که تاثیر مخرب اینگونه اطلاع‌رسانی زرد همین است که مردم نه تنها خودشان می‌خوانند بلکه دهان به دهان به دیگران نیز گوشزد می‌کنند.

شکسته شدن قبح جرائم در منظر عمومی از دیگر آسیب‌هایی است که در اینگونه از مطالب مطبوعات، قابل رویت است. این روزها می‌توان لیستی بلند بالا از این گونه موارد را تهیه کرد که ارتکاب آن از سوی مجرم و شنیدن خبر آن از سوی مردم، دیگر به یک امر عادی تبدیل شده است. خودکشی، زورگیری، کودک‌آزاری و ... از مواردی هستند که مردم دیگر به چشم حادثه و یک امر خلاف به آن نگاه نمی‌کنند، بلکه هدف خود از مطالعه چنین خبرهایی را ارضای حس کنجکاوی و علاقه به سریال‌وار بودن این نوع خبرها عنوان می‌کنند. در واقع دیگر حس مقابله ذهنی مردم در برخورد با این حوادث از بین رفته و به مدد "روزنامه‌نگاری نوین" در کشورمان خواندن خبر قتل و جنایت و تجاوز به یک سرگرمی تبدیل شده است...

کاهش احساس امنیت در جامعه به عنوان یکی از مخاطرات مهم این سبک از روزنامه‌نگاری، مساله مهمی است که پرداختن به آن در این مقطع بسیار مهم جلوه می‌کند، چرا که می‌توان با آسیب

شناسی صحیحی از نقش‌ها و کارکردهای مطبوعات، از بروز ناامنی و احساس خطر در مخاطب و ترویج خشونت و ناامنی در جامعه جلوگیری و با ارائه الگوی مطلوبی از کارکردهای مطبوعات به سمت مسیری حرکت کرد، که مطبوعات ترویج‌کننده و تامین‌گر امنیت روانی و اجتماعی جامعه باشند، تا محل امنیت و دستمایه احساس ناامنی، چراکه امنیت به عنوان اصلی‌ترین و مهمترین نیاز بشری چنانچه دستمایه تهدید قرار گیرد، آنگاه، ناخودآگاه سایر نیازهای انسانی نیز دچار انحراف شده و جامعه را از رسیدن به سلامت و سعادت حقیقی باز می‌دارد.

سخن از امنیت و ضرورت نیاز به امنیت در جامعه به عنوان یک اصل بدیهی و نخستین نیاز آدمی، امری کاملاً روشن است. نیاز به امنیت همواره یکی از نیازهای اساسی بشر به شمار می‌رفته است. بگونه‌ای که رفع سایر نیازهای مهم آدمی حتی نیازهای زیستی او نیز به نوعی تابع میزان امنیت است. اما احساس امنیت و امنیت روانی در یک جامعه به همان اندازه مهم است که وجود امنیت در آن جامعه، بگونه‌ای که برخی از کارشناسان وجود احساس امنیت را مهمتر از وجود امنیت در آن جامعه می‌دانند. احساس امنیت پدیده روانشناختی - اجتماعی است که دارای ابعاد گوناگونی می‌باشد. این احساس ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم افراد از شرایط و اوضاع محیط پیرامونی است و افراد مختلف به صورتهای گوناگون آن را تجربه می‌کنند. به لحاظ روش‌شناسی احساس امنیت سازه چند بعدی است و در ارتباط با شرایط اجتماعی و افراد مختلف به گونه‌های متفاوت ظهور یافته و به اشکال مختلف نیز قابل سنجش و اندازه‌گیری است (نویدینیا، ۱۳۸۲: ۶).

منابع تامین‌کننده احساس امنیت برای آحاد و گروه‌های مختلف جامعه نیز متفاوت از همدیگر است و این منابع در سه سطح کلان، میانی و خرد اثرگذار می‌باشند. در سطح کلان ساختار کلی جامعه و ایمن بودن آن از جنگ، قحطی، خشکسالی، زلزله، سیل و سقوط ساختار سیاسی حکومت از عمده منابعی است که ساختار کلان احساس امنیت در افراد را شکل می‌دهند (چلبی، ۱۳۷۵: ۱۵). روابط میان نهادهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه، چالش‌های بین گروه‌ها و جناح‌های مختلف، کارکرد نیروهای انتظامی، ارتش، قوه قضائیه، نظام پولی، نظام‌مندی شغلی، تعاملات جناح‌های سیاسی، بهره‌وری اقتصادی و بسیاری دیگر از پارامترها ساختار میانی احساس امنیت در گروه‌های جامعه را شکل می‌دهند و در سطح خرد نیز روابط بین افراد جامعه در حوزه کار، تحصیل، اقوام و خویشاوندان، همسایگان، همکاران و نیز تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم روزانه افراد از پدیده‌های مختلف از جمله سرقت، ضرب و شتم، قتل و غیره و برخورداری‌های اقتصادی - اجتماعی افراد احساس امنیت در سطح خرد را شکل می‌دهد (چلبی، ۱۳۷۵: ۳۱).

بنابراین احساس امنیت با بسیاری از عناصر اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه ارتباط می‌یابد. تفسیر درست یا نادرست افراد و تجارب آنان از شرایط اجتماعی، همواره احساس امنیت را در طیفی از احساس امنیت درست و واقعی یا کاذب و غیر واقعی قرار می‌دهد.

گاهی اوقات ساختارهای اجتماعی و انتظامی جامعه و شاخص‌های لازم امنیت بالایی را در جامعه نشان می‌دهند، اما برداشت افراد از فضای اجتماعی یا اطلاعات آنان در مورد دیگران، آنان را در مخمصه روانی احساس ناامنی قرار می‌دهد (بلندیان، ۱۳۷۹: ۸). برخی از افراد جامعه نیز، به خاطر تامین منافع مورد نظر خویش با پذیرش ریسک‌های گوناگون ناخواسته خود را در معرض احساس ناامنی قرار می‌دهند، که این شرایط خود ساخته با فضای کلان و ساختارهای اقتصادی و اجتماعی جامعه فاصله دارد و بالعکس گاهی اوقات برخی افراد در فضایی کاملاً ناامن زندگی می‌کنند اما هیچگونه احساس ناامنی نمی‌نمایند (موتیمر، ۱۳۸۰: ۸۵).

بنابراین بررسی میزان احساس امنیت، فرآیندهای روانی و اجتماعی است که صرفاً بر افراد تحمیل نمی‌شود، بلکه اکثر افراد جامعه بر اساس نیازها، علایق، خواسته‌ها و توانمندیهای شخصیتی و روانی خود در ایجاد یا از بین بردن آن سهم اساسی دارند.

شاخص‌های مختلفی در جامعه وجود دارند، که بطور مستقیم و غیرمستقیم به سنجش و اندازه‌گیری احساس امنیت در میان افراد جامعه می‌پردازند (فریدمن، ۱۳۸۷: ۱۱).

بنابراین، بررسی میزان احساس امنیت که موضوع اصلی این تحقیق می‌باشد، می‌تواند ناشی از وضعیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی یک جامعه باشد که به واسطه انعکاس این وضعیت (به درست یا غلط) توسط رسانه‌ها در جامعه ایجاد می‌شود. بطور مثال آسیب‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و یا بزهکاری‌هایی چون قتل، جنایت و اختلافات خانوادگی، انواع سرقت و درگیری از جمله موضوعاتی هستند که مورد توجه مخاطبان روزنامه‌ها و مطبوعات قرار می‌گیرد. امروزه صاحب‌نظران علوم ارتباطات با اذعان به توانایی شگرف رسانه‌های جمعی در شکل دهی افکار، نگرش‌ها و رفتار افراد، مطالعات مختلفی را در مورد سنجش میزان و نوع تأثیرات رسانه‌ها انجام می‌دهند. آنان بیان می‌دارند که وسائل ارتباط جمعی قادرند با کارکردهای منفی و تخطی از اخلاق رسانه‌ای، سلامت فکری و اخلاقی آحاد جامعه را تهدید کنند و الگوهای ناپه‌نجان رفتاری را در جامعه تثبیت نمایند و از سوی دیگر می‌توانند با توجه به کارایی و توان رسانه‌ها، نرخ وقوع انحرافات اجتماعی را کاهش دهند.

نباید فراموش کرد که افزایش آگاهی شهروندان از تهدیداتی که احتمالاً در زندگی روزمره ایشان پدید خواهد آمد هم بسیار حائز اهمیت است. در این خصوص باید گفت همانطور که انتشار

اخبار حوادث و جرائم اجتماعی از سوی مخالفین این امر به دلیل آگاه نمودن مجرمین مورد نقد است، آگاه سازی شهروندان از شیوه های وقوع جرم و چگونگی مقابله با آن از ثمرات انتشار اینگونه اخبار محسوب می شود بر این اساس و با این منطقی است که سالهاست اخبار حوادث و جرائم در نشریات منعکس می شوند هرچند کارکرد جذب مشتری را نیز نباید نادیده گرفت اما به جرات می توان گفت اگر دولتمردان به یک نتیجه قطعی در خصوص عدم ایفای نقش مثبتی که ذکر شد می رسیدند بدون شک قوانین جدی و لازم الاجرائی در این خصوص وضع می نمودند.

با این وصف سوال و مساله اساسی این تحقیق، عبارت است از اینکه انعکاس اخبار جرائم و حوادث در مطبوعات کشور، به چه میزان بر احساس امنیت و آگاهی شهروندان تهرانی تاثیرگذار است؟ به عبارت دیگر آیا ارائه و انعکاس اخبار مربوط به ناامنی در مطبوعات یومیه و سراسری کشور، بر احساس ناامنی مخاطبان تاثیرگذار است یا خیر؟

ضرورت و اهمیت موضوع تحقیق

بدون شک، مقوله امنیت پیش نیاز لازم برای حیات هر نظام سیاسی و اجتماعی است و دولتها وقت و امکانات وسیعی را برای تامین آن مصرف می‌نمایند. مقوله امنیت به مثابه یک آرمان و واقعیت به عنوان یکی از حقوق اساسی مردم مطرح است و در نهایت برآیند مجموعه‌ای از تعاملات و نیز تعاون و سازگاری بین اجزاء مختلف نظام اجتماعی می‌باشد.

امروزه نقش و اهمیت امنیت در پیشرفت هر جامعه‌ای تا بدان پایه است که آن را بستر و پیش نیاز هر گونه توسعه‌ای دانسته‌اند خصوصاً در جوامع در حال توسعه که با انواع بحران‌ها و چالش‌های مستمر ناشی از عقب‌ماندگی و بی‌ثباتی ساختارهای مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و غیره مواجه می‌باشند امنیت نقش تعیین کننده و مهمی در ایجاد انواع توسعه ایفا می‌نماید (چلبی، ۱۳۷۲: ۲۵)

همچنین رشد و شکوفایی استعدادها، خلاقیت‌ها و فعالیت‌های ارزشمند در یک جامعه بدون وجود امنیت امکان پذیر نخواهد بود. اصولاً انسان برای رسیدن به یک درجه موفقیت در زندگی و برای رسیدن به اهداف والای انسانی بعد از برآوردن نیازهای فیزیولوژیکی که اساس موجودیتش را شکل می‌دهد نیاز به وجود امنیت و احساس امنیت دارد. نیاز به امنیت پس از نیازهای فیزیولوژیکی انسان به عنوان یکی از ساختارهای اساسی و پایه‌ای تشکیل دهنده شخصیت فرد قلمداد می‌شود و تا زمانیکه فرد در زندگی روزمره خود احساس امنیت نکند، هیچ پیشرفتی در طول ساختار شخصیتی خود نخواهد کرد (کلمن، ۱۳۷۷: ۸۰).

در حقیقت، مهمتر از امنیت، موضوع احساس امنیت است. احساس امنیت و امنیت روانی در یک جامعه به همان اندازه مهم است که امنیت در آن جامعه و حتی بعضی از کارشناسان احساس امنیت را در یک جامعه مهمتر از وجود امنیت در آن جامعه می‌دانند، چون ممکن است در جامعه‌ای امنیت از لحاظ انتظامی و پلیسی وجود داشته باشد، ولی فرد احساس امنیت ننماید. با این وجود باید گفت تامین امنیت و احساس امنیت فردی در درجه اول به فرد بر می‌گردد و فرد ممکن است به دو دلیل احساس ناامنی نماید؛ یکی بدلیل عدم تربیت صحیح در خانواده که اساس و پایه شکل‌گیری شخصیت را تشکیل می‌دهد (ناامنی روانی) و دیگری ممکن است این احساس ناامنی بخاطر موقعیت و وضعیت خاص حاکم بر یک جامعه باشد و فرد بخاطر وجود پاره‌ای از عوامل مخل امنیت در جامعه از جمله فضای روانی حاکی از ناامنی در جامعه، احساس ناامنی نماید (افتخاری، ۱۳۸۰: ۲۵).

برخی از کارشناسان بر ضرورت اطلاع‌رسانی به هنگام، جامع و مفید درباره وقوع جرم و علل شکل‌گیری آن با هدف جلوگیری از دامنه جنایات تاکید می‌کنند (دبورا، ۱۹۹۹: ۴۵). اما برخی دیگر معتقدند که گروهی از مطبوعات و بعضاً تلویزیون شیوه‌های ارتکاب جرم را بر اصل اطلاع‌رسانی